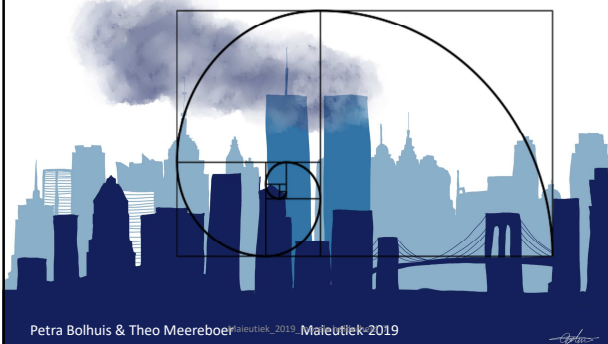

Morele helderheid-7

Wat doen we met onze idealen in een tijd van polarisatie?

Petra Bolhuis & Theo Meereboer #maeutiek_2019_Maieutiek-2019

Odysse

- Homerus 800 BCE
- <https://isgiedenis.nl/nieuws/de-odyssee-van-homerus> (kortste goede samenvatting)
- Belang zit vooral in de moderne held/mens die Odysseus is.

Maieutiek_2019_morele helderheid_7

Wat is er modern aan Odysseus?

- Hij is geen dode, jong gestorven held,
- Hij heeft zelf schuld en doet domme dingen die de reis langer maken,
- Hij twijfelt en is een gelaagde persoonlijkheid,
- In zijn ontmoeting met Achilles in de onderwereld wordt het jong sterven als held van zijn gouden krans ontdaan. (299)
- Hij is berekenend; hij doet het kleinste kwaad en wil vooral levend thuiskomen.

Maieutiek_2019_morele helderheid_7

Moderne held

- Geen traditionele overgave aan de regels van de (religieuze) orde, geen romantische overgave aan het momentane gevoel. (302)
- Een vorm van inspiratie is noodzakelijk: Goddelijke vonk (religie), zielskracht (Rousseau), liefde voor de wereld (Arendt)
- De moderne held is een verscheurd wezen tussen zijn natuur en zijn geestkracht (302)

Maieutiek_2019_morele helderheid_7

Odysseus en de ontspoorde moderniteit

- Adorno en Horkheimer zeggen; vroeger kwamen de ketenen van buiten, de moderne mens (Odysseus) ketent zichzelf en buit zijn medemensen uit. (310) De rede wordt gebruikt om de vervoering van de natuur buiten te sluiten. (311)
- Odysseus is hier een beperkte, manipulatieve uitbuit. Een voorafschaduwing van de moderne mens.

Maieutiek_2019_morele helderheid_7

Eerdere kritiek op Odysseus

- 300 BCE Stoïcijnen; hij klaagt teveel (313),
- 438 BCE Pindarus; hij gebruikt listen en lagen in plaats van edele afkomst en moed,
- 19de eeuw Calyle ieder tijdperk krijgt de held die erbij past.
- Dickens en Melville (Moby Dick) kiezen helden die dapper zijn, maar wel angst kennen.

Maieutiek_2019_morele helderheid_7

Het eind van de held

- Het overwinnen van de angst is lang heldenmoed.
- Pas WOI brengt dat heldendom in diskrediet.
- Macintyre schrijft in 1981 het zelf wordt een individuele en hachelijke aangelegenheid (niet meer afkomst of traditie) dat is een kans, maar voor held ook een probleem. "Niemand is een held in de ogen van zijn lijfknecht" (315).

Maieutiek_2019_morele helderheid_7

Kijken naar helden

- Hegel begin 19de eeuw; Wij zien geen helden meer omdat we kijken met de ogen van de lijfknecht.
- Eerst is er een plat beeld van de held en dan valt de held van dat voetstuk.
- Men kan lange tijd nog leven met dat verschijnsel.
- Moderne media laten zien dat de ontmaskering een grote hobby van deze tijd is. En er wordt hard afgerekend met mensen die (al dan niet vrijwillig) op een voetstuk staan en dan tegenvallen.

Maieutiek_2019_morele helderheid_7

Nieuwe 'helden'

- Toen de helden gewone mensen bleken kwam er ook een roep om de slachtoffers een plaats te geven in het narratief.
- Dat is ontaard in een perverse strijd om grootste slachtofferschap. (317)
- Vroeger logen mensen over hun hoge komaf en hun grote daden, nu over hun aanspraak op slachtofferschap (Wilkomirski, Twin towers)

Maieutiek_2019_morele helderheid_7

Slachtoffer zijn is geen deugd

- Het grote probleem is niet dat er aandacht komt voor slachtoffers, dat is rechtvaardig.
- Helden kunnen ook niet meer omwille van hun doel gebruikmaken van andere mensen die daardoor slachtoffer worden.
- Maar slachtofferschap is geen deugd waar we onszelf aan kunnen optrekken.

Maieutiek_2019_morele helderheid_7

Held gezocht

- Odysseus biedt voorbeeld gedrag;
 - Heeft oog voor het gewone,
 - Is democratisch,
 - Is behoedzaam,
 - Heeft gelaagde beweegredenen,
 - Heeft vertrouwen in zijn kunnen, niet in de uitkomst,
 - Heeft complexe maar ook duurzame relatie(s) met vrouwen die gelijkwaardiger zijn
 - Is kosmopoliet
 - Is weloverwogen en instrumenteel
 - Kiest het happy end en niet de romantische dood
- Als hij het kan kunnen wij het ook (327)

Maieutiek_2019_morele helderheid_7